

การบริหารงานวัดของคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาล อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
MONK'S TEMPLE MANAGEMENT IN ACCORDANCE WITH GOOD GOVERNANCE,
HATYAI DISTRICT, SONGKLA PROVINCE

พระครูวิจิตรศีลาจาร (ประสิทธิ์ กิติโกพะ)¹
PRAKRU WIJITSRILAJAN (KITIKOLA)
ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2558

บทคัดย่อ

รายงานวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานวัดของคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาล อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 2) เพื่อเปรียบเทียบการบริหารงานวัดของคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาล อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ที่มี อายุพรรษา ระดับการศึกษาทางธรรม ระดับการศึกษาทางโลก ตำแหน่งการปกครองคณะสงฆ์ และ ประสบการณ์บริหารวัด ต่างกัน และ 3) เพื่อศึกษาแนวทางแก้ไขปัญหาการบริหารงานวัดของคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาล อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ มี 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 ได้แก่ พระสงฆ์อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา จำนวน 236 รูป โดยการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้หาขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมโดยใช้สูตรของ Taro Yamane และใช้วิธีการสุ่มแบบอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ในการเก็บรวบรวมข้อมูล กลุ่มที่ 2 ได้แก่ พระสังฆาธิการ จำนวน 5 รูป และใช้วิธีการสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้คือ สถิติบรรยาย ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติอนุมาน ได้แก่ การทดสอบความแปรปรวนแบบทางเดียว (F-test/One-Way ANOVA) หากพบความแตกต่างจะทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธี แอล.เอส.ดี (Least Significant Different) แล้วนำมาวิเคราะห์และประมวลผลด้วยคอมพิวเตอร์

ผลการวิจัยพบว่า

1. พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานวัดของคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาล อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยพบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานวัดของคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาล อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ด้านสาธารณสงเคราะห์ รองลงมา ได้แก่ ด้านการปกครอง และด้านศาสนศึกษาสงเคราะห์ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านสาธารณูปการ ตามลำดับ
2. ผลการเปรียบเทียบ พบว่า พระสงฆ์ที่มี พรรษา ระดับการศึกษาทางธรรม ระดับการศึกษาทางโลก ตำแหน่งการปกครองคณะสงฆ์และประสบการณ์บริหารวัด ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานวัดของคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาล อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยรวมทั้ง 4 ด้าน ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานของการวิจัยที่ตั้งไว้

คำสำคัญ : 1. การบริหารงาน 2. วัด 3. ธรรมาภิบาล

¹ นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญาและศาสนา คณะปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

ABSTRACT

The objectives of this thesis were as follows : 1) to study the monk's temple management in accordance with good governance, Hatyai district, Songkla province, 2) to compare the monk's temple management in accordance with good governance, Hatyai district, Songkla province classified to different year, education religious level, education secular level, administration position, and, the experience administrate temple , and 3) to study the suggestions of problems and solutions concerning with the monk's temple management in accordance with good governance, Hatyai district, Songkla province.

Research instruments were questionnaires. The sampling had two groups were that the first group was the 236 monks in Hatyai district, Songkla province which were assigned size of group by Taro Yamane method and made simple random samplings. The second group was 5 Pra sanghadhikarns in Hatyai district, Songkla province. Statistics analy data by descriptive statistics were frequency, percentage, mean and standard deviation. Inferential statistics used One-Way ANOVA test. In case of differentiation was found, it was tested in a pair by mean of Least Significant Different and analyzed by computing.

The results of research were found as follows:

1. The monk's temple management in accordance with good governance, Hatyai district, Songkla province overall 4 parts were at more level. When considered each part found that the most average part was the public charity, Next parts were governing part and religious education charity. And the least average part was the propagation

2. The comparative results were found that monks, who had different year , education religious level, education secular level, administration position, and the experience administrate temple, have not different opinion toward the monk's temple management in accordance with good governance, Nongkhae district, Saraburi province.

Keywords : 1. management 2. temple 3. good governance,

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันแนวคิดเกี่ยวกับธรรมาภิบาลได้รับความสนใจอย่างกว้างขวาง ทั้งองค์การภาครัฐและภาคเอกชน ได้ให้ความสำคัญ และนำแนวคิดนี้ไปประยุกต์ใช้กับการบริหารองค์การ โดยมุ่งให้เกิดความเป็นอิสระในการบริหารงาน การลดการควบคุม ให้ผู้บริหารสามารถปฏิบัติงานได้บรรลุตามเป้าหมาย นอกจากจะต้องกำหนดบทบาทของตนอย่างชัดเจนแล้ว ควรมีความพร้อมที่จะถูกตรวจสอบ ต่อแนวทางการใช้อำนาจในการดำเนินงานวัดก็เช่นเดียวกันมีการนำหลักธรรมาภิบาลเข้ามาใช้ในการบริหารงานจึงทำให้ปัญหาภายในวัดลดลงมาก การบริหารจัดการวัดหรือการปกครองคณะสงฆ์เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคโลกาภิวัตน์ เริ่มมีปัญหาและ ความซับซ้อนมากขึ้น พระภิกษุสามเณรกระทำผิดพระธรรมวินัย มีข้อเเฉพาะบทลงโทษทางวินัยเท่านั้น ยังต้องผิดกฎหมายทางบ้านเมืองอีก ซึ่งวัดเป็นศูนย์กลางของพุทธศาสนิกชน เป็นสถานที่พักอาศัยของพระสงฆ์ ตลอดถึงเป็นสถานที่สำหรับชาวพุทธได้เข้ามาร่วมทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา วัดจึงมีความสำคัญสำหรับชุมชน พระสงฆ์ที่อาศัยอยู่ในวัดหรืออาราม ก็ต้องมีหลักบริหารที่ดี จึงจะเป็นสถานที่น่าเลื่อมใสของพุทธศาสนิกชน (พระอธิการผจญ อาจาโร, 2553)

ปัจจุบันโลกกำลังเผชิญอยู่กับการเปลี่ยนแปลงในท่ามกลางแห่ง โลกาภิวัตน์ สังคมไทยเองก็ประสบภาวะวิกฤติในหลายๆ ด้าน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม เช่น ปัญหาความยากจน ปัญหาเยาวชนติดยาเสพติด เป็นต้น วัดได้รับผลกระทบจากกระแสแห่งโลกาภิวัตน์เช่นกัน ระบบการบริหารจัดการวัดก็ต้องเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสโลก โดยเฉพาะเจ้าอาวาส เป็นผู้ดูแลปกครอง บริหารจัดการวัด เป็นผู้ตัดสินใจบงการ และวางกฎเกณฑ์ให้กับพระภิกษุสามเณรที่อาศัยอยู่ในวัดให้ปฏิบัติประพฤติตาม และให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ประกอบกับถูกต้องตามอำนาจ หน้าที่ของเจ้าอาวาส ซึ่งบทบาทพระสงฆ์ในการบริหารจัดการวัดที่มีเจ้าอาวาสเป็นผู้บริหารจัดการทั้งหมด ย่อมมีสภาพปัญหาแตกต่างกันไป ระบบการบริหารจัดการวัดก็ย่อมแตกต่างกันไปด้วย ขึ้นอยู่ว่าจะใช้หลักการบริหารวัดในรูปแบบไหนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นๆ ในปัจจุบันวัดหลายแห่งมุ่งพัฒนาด้านวัตถุ ด้านอาคารสถานที่ มุ่งสร้างวัดมุงคโล เครื่องรางของขลัง เพื่อสนองความต้องการของประชาชน ยิ่งเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนไม่สามารถที่จะพึ่งตนเองเมื่อได้ปัจจัยมาก็พัฒนาวัดให้ใหญ่โตเกินความจำเป็น เกิดความภาคภูมิใจว่าได้พัฒนาพุทธศาสนาอย่างดีเยี่ยมแล้ว อันที่จริงหัวใจของพระพุทธศาสนาอยู่ที่การพัฒนามนุษย์เป็นหลักสำคัญ การบริหารวัดมิได้เป็นไปในลักษณะองค์รวมของสงฆ์ แต่จะเป็นเรื่องของเจ้าอาวาสแต่เพียงผู้เดียว ซึ่งทำให้ไม่มีพลังพอที่จะทำงานได้ทุกด้าน และเกิดความบกพร่องในการดำเนินงานได้ง่ายสมาชิกในวัดและประชาชนขาดความเป็นเจ้าของวัด การทุ่มเทเพื่อการพัฒนาวัดก็ไม่เต็มที่ การบริหารนั้นนับได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการปกครองอย่างยั่งยืน วัดที่จะมีความเจริญได้นั้นจะต้องมีระบบการบริหารจัดการที่ดีในทุกๆ ด้าน (พระมหาสมทรง สิรินธโรและคณะ, 2525), หน้า 135.)

ในปัจจุบันการบริหารวัดในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา กำลังประสบปัญหาหลายประการ เช่น ผู้บริหารไม่ เข้าใจหลักการบริหาร ผู้บริหารไม่สามารถบริหารจัดการวัดได้ และไม่สามารถดูแลผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาของตนเองได้ เป็นต้น ทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งภายในวัด และ ความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับพระสงฆ์ ส่งผลทำให้พระพุทธศาสนาเสื่อมเสีย จากการกระทำผิดพระธรรมวินัยของพระภิกษุสามเณร จากความขัดแย้งของพระสงฆ์ หรือความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับพระสงฆ์ ทำให้พุทธศาสนิกชนเสื่อมศรัทธา สร้างปัญหาต่อสังคมและประเทศชาติ ตลอดถึงสถาบันศาสนาฯ การบริหารงานโดยใช้ธรรมาภิบาล จึงเป็นแนวทางสำคัญในการจัดระเบียบให้กับวัดและชุมชน สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มีความรู้รักสามัคคีและร่วมกันเป็นพลัง ก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน และเป็นส่วนเสริมความเข้มแข็งหรือสร้างภูมิคุ้มกัน เพื่อบรรเทาป้องกันหรือแก้ไขเยียวยาภาวะวิกฤติ ภัยอันตรายที่หากจะมีมาในอนาคต ที่เกิดขึ้นในวัดและเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา เพราะสังคมจะรู้สึกถึงความยุติธรรม ความโปร่งใส และความมีส่วนร่วม อันเป็นคุณลักษณะสำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการปฏิรูประบบการบริหารจัดการวัด เพื่อปรับปรุงระบบการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ

จากปรากฏการณ์ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่องการบริหารงานวัดของคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาล อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยมุ่งศึกษาถึงการบริหารจัดการวัดของคณะสงฆ์ว่าเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาลมากน้อยเพียงใด เพื่อนำผลที่ได้จากการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางการพัฒนาการบริหารวัดของคณะสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานวัดของคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาล อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

2.2 เพื่อเปรียบเทียบการบริหารงานวัดของคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาล อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ที่มี พรรษา ระดับการศึกษาทางธรรม ระดับการศึกษาทางโลก ตำแหน่งการปกครองคณะสงฆ์ และ ประสบการณ์บริหารวัดต่างกัน

2.3. เพื่อศึกษาแนวทางแก้ไขปัญหาการบริหารงานวัดของคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาล อำเภอดงหลวง จังหวัดสงขลา

3. ขอบเขตและระเบียบวิธีดำเนินการวิจัย

ขอบเขตในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตในการวิจัย ดังนี้

เนื้อหาของการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ การบริหารงานวัดของคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาล จังหวัดสงขลา มีจำนวน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการปกครอง 2) ด้านศาสนศึกษาสงเคราะห์ 3) ด้านสาธารณูปการ 4) ด้านสาธารณสงเคราะห์

สถานที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ อำเภอดงหลวง จังหวัดสงขลา

ระเบียบวิธีการวิจัย ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมีวิธีการ ดังนี้

ดำเนินการวิจัยทั้งวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) และการวิจัยเชิงปริมาณคุณภาพ (Qualitative research)

4. ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง การบริหารงานวัดของคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาล อำเภอดงหลวง จังหวัดสงขลา พบว่า

1. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า พระสงฆ์ส่วนมาก มีอายุ 20-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 44.07 มีพรรษา 1-5 พรรษา ปี คิดเป็นร้อยละ 48.73 มีการศึกษาทางธรรมระดับนักธรรมชั้นตรี คิดเป็นร้อยละ 47.03 มีการศึกษาทางโลกระดับมัธยมศึกษาตอนต้น คิดเป็นร้อยละ 28.81 ไม่มีตำแหน่งการปกครองคณะสงฆ์ คิดเป็นร้อยละ 77.12 ไม่มีประสบการณ์ในการบริหารวัด คิดเป็นร้อยละ 77.12

2. ผลการศึกษาวเคราะห์ความคิดเห็นของพระสงฆ์ ที่มีต่อการบริหารงานวัดของคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาล อำเภอดงหลวง จังหวัดสงขลา พบว่า

2.1 ด้านสาธารณสงเคราะห์ พบว่า พระสงฆ์มีคิดเห็นต่อการบริหารงานวัดของคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาล อำเภอดงหลวง จังหวัดสงขลา ด้านสาธารณสงเคราะห์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ข้อที่ 5 คณะสงฆ์มีความรับผิดชอบต่อสังคมทั้งด้านจิตใจและการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุในรูปแบบต่างๆ เป็นอย่างดีและข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ข้อที่ 4 คณะสงฆ์ได้ชักชวนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยเหลือสังคมอยู่เสมอตามลำดับ

2.2 ด้านการปกครอง พบว่า พระสงฆ์มีคิดเห็นต่อการบริหารงานวัดของคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาล อำเภอดงหลวง จังหวัดสงขลา ด้านการปกครอง โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ข้อที่ 3 การปกครองพระภิกษุและสามเณรของคณะสงฆ์ในอำเภอดงหลวงโปร่งใส ตรวจสอบได้ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ข้อที่ 6 คณะสงฆ์ที่ทำหน้าที่ปกครองพระภิกษุและสามเณรสามารถใช้งบประมาณและทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า ตามลำดับ

2.3 ด้านศาสนศึกษาสงเคราะห์ พบว่า พระสงฆ์มีคิดเห็นต่อการบริหารงานวัดของคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาล อำเภอดงหลวง จังหวัดสงขลา ด้านศาสนศึกษาสงเคราะห์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ข้อที่ 3 การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์โปร่งใสตรวจสอบได้ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ข้อที่ 4 การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์เปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมมากตามลำดับ

2.4 ด้านสาธารณูปการ พบว่า พระสงฆ์มีคิดเห็นต่อการบริหารงานวัดของคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาล อำเภอดำรงวิทยะจันทน์ จังหวัดสงขลา ด้านสาธารณูปการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ข้อที่ 1 คณะสงฆ์สามารถพัฒนาวัดได้อย่างถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัยและกฎระเบียบของมหาเถรสมาคมและข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ข้อที่ 4 คณะสงฆ์ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการการดูแลบำรุงรักษาสาธารณสมบัติของวัดอยู่เสมอ พระสงฆ์มีความรู้ ความเข้าใจในการอธิกรณ์เป็นอย่างดี และข้อที่ 6 คณะสงฆ์สามารถใช้งบประมาณและทรัพยากรที่มีอยู่ในการการดูแล บำรุง รักษาสาธารณสมบัติของวัดได้อย่างคุ้มค่ามาก ตามลำดับ

3. ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า พระสงฆ์ที่มี พรรษา ระดับการศึกษาทางธรรม ระดับการศึกษาทางโลก ตำแหน่งการปกครองคณะสงฆ์และประสบการณ์บริหารวัด ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานวัดของคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาล อำเภอดำรงวิทยะจันทน์ จังหวัดสงขลา โดยรวมทั้ง 4 ด้าน ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานของการวิจัยที่ตั้งไว้

4. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการบริหารงานวัด ของคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาล อำเภอดำรงวิทยะจันทน์ จังหวัดสงขลา เชิงคุณภาพ พบว่า

4.1. ด้านการปกครอง

1) ปัญหาและอุปสรรคสำคัญในการปกครองดูแลพระภิกษุสามเณรในปกครองของท่าน พบว่า ปัญหาและอุปสรรคสำคัญในการปกครองดูแลพระภิกษุสามเณรในปกครอง คือ การขาดการมีส่วนร่วมของพระภิกษุสามเณร พระภิกษุสามเณรที่บวชเข้ามาไม่ชอบศึกษาเล่าเรียน ไม่ชอบทำกิจของสงฆ์ ตามมติของวัด เช่น กฎกติกาวัดที่ทำการตกลงภายในวัด ชอบทำนอกเหนือคำสั่ง ดิตเล่นเกมคอมพิวเตอร์ เจ้าอาวาสบางวัดไม่มีศักยภาพในการบริหารและปกครองภายในวัดของตน และไม่สามารถนำนโยบายระดับบนไปปฏิบัติได้

2) วิธีการในการแก้ไขปัญหาพระภิกษุสามเณรในปกครองของท่านประพฤติผิดพระวินัยและกฎของเถรสมาคม พบว่า วิธีการในการแก้ไขปัญหาพระภิกษุสามเณรในปกครองประพฤติผิดพระวินัยและกฎของเถรสมาคม คณะสงฆ์ต้องเข้าไปสอบสวนหาความจริงว่าการประพฤติผิดพระธรรมวินัย หรือผิดกฎหมายเถรสมาคม ข้อไหนบ้าง หนักเบาเพียงใด และดำเนินการพิจารณาวินิจัยตัดสินหรือลงโทษให้ถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย และกฎหมายเถรสมาคม หากไม่รุนแรงเกินไป ก็ใช้วิธีว่ากล่าวตักเตือน ถ้าหนักเกินไปก็ให้ลาสิกขา แต่ถ้าหากกระทำผิดกฎหมายก็ว่าไปตามหลักฐานความเป็นจริงตามความผิดทางกฎหมาย

4.2. ด้านศาสนศึกษาสงเคราะห์

1) ปัญหาและอุปสรรคสำคัญของการจัดการศึกษาให้แก่พระภิกษุสามเณรในปกครอง พบว่า ปัญหาและอุปสรรคสำคัญของการจัดการศึกษาให้แก่พระภิกษุสามเณรในปกครอง คือ ขาดความร่วมมือจากผู้เรียน ขาดแคลนด้านครูผู้สอนที่มีความรู้ความชำนาญในการสอนส่วนหนึ่ง ขาดงบประมาณสนับสนุน ขาดเอกสารการเรียนการสอน เช่น หนังสือ สื่อการเรียนการสอน เป็นต้น และที่สำคัญนักเรียนขาดความสนใจในการศึกษาเล่าเรียน เพราะพระบางรูปบวชตามประเพณี ถือว่าบวชไม่ก็วันก็จะลาสิกขาแล้ว น้อยคนที่จะเข้ามาศึกษาธรรมอย่างแท้จริง ส่วนพระภิกษุที่อยู่อาศัยในวัดส่วนมากจะมีอายุ และอายุพรรษามากแล้ว ไม่สนใจที่จะศึกษาเล่าเรียน เจ้าอาวาสก็บังคับไม่ได้

2) วิธีการในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคของการจัดการศึกษาให้แก่พระภิกษุสามเณรในปกครอง พบว่า วิธีการในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคของการจัดการศึกษาให้แก่พระภิกษุสามเณรในปกครอง ได้แก่ การจัดประชุมคณะสงฆ์ในเขตอำเภอ เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส เข้าประชุมวางแผนการเรียนการสอน ผู้กำกับดูแลการเรียนของพระภิกษุและสามเณรในเขตปกครองของตนให้เรียนหนังสือและคอยติดตามผลอยู่เสมอ และอบรมชี้แจงพระลูกวัดให้เห็นโทษของการไม่ศึกษาและประโยชน์ของการศึกษา รวมทั้งจัดทำงบประมาณสนับสนุนในการศึกษาอย่างเต็มที่ โดยบังคับให้พระภิกษุสามเณรทุกรูปศึกษาธรรม ถ้าเป็น

พระภิกษุที่มีอายุมากก็ให้ศึกษาธรรมด้วยตัวเองภายในวัด ส่วนแผนกบาลีตามความสมัครใจ ไม่บังคับ เจ้าอาวาส สละปัจจัยบางส่วน เพื่อให้การส่งเสริมการศึกษาแก่ผู้ความใฝ่เรียนอย่างเต็มที่

4.3 ด้านสาธารณูปการ

1) ปัญหาและอุปสรรคสำคัญของการพัฒนาวัด การดูแลบำรุงรักษาสาธารณสมบัติของวัด และการก่อสร้างอาคาร สถานที่ในวัด พบว่า ปัญหาและอุปสรรคสำคัญของการพัฒนาวัดการดูแลบำรุงรักษาสาธารณสมบัติของวัด และการก่อสร้างอาคาร สถานที่ในวัด ได้แก่ งบประมาณในการก่อสร้างไม่เพียงพอ พระสงฆ์ที่อยู่ในวัดมีจำนวนน้อยและไม่มีความรู้ ความเข้าใจในการก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์ ขาดความพร้อมด้านสภาพแวดล้อม เช่น วัดแต่ละวัดจะมีเจดีย์ใส่อัฐิบรรพบุรุษไว้รอบวัดเต็มไปหมด เวลาจะพัฒนาวัดแต่ละที่ก็จะมีปัญหากับเจ้าของเจดีย์อยู่เสมอ และญาติโยมบางคนไม่เข้าใจว่าสมบัติของวัดนั้นเป็นของสงฆ์ เป็นของสาธารณะที่ทุกคนเป็นเจ้าของต้องช่วยการดูแลรักษาและพัฒนา จึงไม่ค่อยให้ความร่วมมือในการดูแลบำรุงรักษาสาธารณสมบัติของวัด

2) วิธีการในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาวัด การดูแลบำรุงรักษาสาธารณสมบัติของวัด และการก่อสร้างอาคาร สถานที่ในวัด พบว่าวิธีการในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาวัด การดูแลบำรุงรักษาสาธารณสมบัติของวัด และการก่อสร้างอาคาร สถานที่ในวัด ได้แก่ การจัดการรับผิดชอบให้พระภิกษุสามเณรภายในวัดรับผิดชอบแต่ละอย่างแต่ละที่อย่างชัดเจน และให้ผู้นำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา การพูดคุยกันด้วยเหตุผลกับเจ้าของเจดีย์หรือญาติ และประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนรับรู้รับทราบเกิดความเข้าใจในส่วนที่เป็นสาธารณสมบัติว่าเป็นของสงฆ์และเป็นของส่วนรวมต้องช่วยกันดูแลรักษา และเชิญชวนประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาวัด ตลอดจนปรึกษาหารือร่วมกันเพื่อจะพัฒนาวัดร่วมกัน เป็นต้น

4.4 ด้านสาธารณสงเคราะห์

1) ปัญหาและอุปสรรคสำคัญของการช่วยเหลือสังคม พบว่าปัญหาและอุปสรรคสำคัญของการช่วยเหลือสังคม คือ การขาดการมีส่วนร่วมระหว่างพระสงฆ์กับประชาชนในชุมชน ขาดงบประมาณในการสนับสนุน ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการดำเนินงานช่วยเหลือสังคม และขาดแรงจูงใจในการช่วยเหลือสังคม และที่สำคัญพระสงฆ์เข้าไปไม่ถึงประชาชนในชุมชนโดยเฉพาะเยาวชน

2) วิธีการในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคของการช่วยเหลือสังคม พบว่า วิธีการในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคของการช่วยเหลือสังคม ได้แก่ การจัดการบริหารสาธารณสงเคราะห์ตามสภาพความสำคัญเร่งด่วน และชักจูงให้องค์กรอื่นๆ มาร่วมในงานด้านการ สาธารณสงเคราะห์ให้มาก และปลูกฝังความคิดและความรับผิดชอบให้กับพระภิกษุสามเณรและประชาชนในชุมชน โดยการเทศนา ประชาชนสัมพันธ์ให้ทุกคนเข้าใจให้ลดละเลิกอบายมุข และความเห็นแก่ตัว และหางบประมาณมาสนับสนุน ตลอดจนจัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นต่างๆ ไปช่วยเหลือประชาชน และเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินการแก้ไขปัญหาด้วยตัวเอง ตามกำลังความสามารถของตน

5. ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย จึงมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ดังนี้

1. พระสงฆ์มีคิดเห็นต่อการบริหารงานวัดของคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาล อำเภหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก ดังนั้น คณะสงฆ์ควรจะรักษามาตรฐานการบริหารงานวัดตามหลักธรรมาภิบาลเอาไว้ในระดับนี้และควรปรับปรุงในด้านที่ยังบกพร่องอยู่ ซึ่งได้แก่ ด้านสาธารณูปการ ด้านศาสนศึกษาสงเคราะห์ ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. ด้านการปกครอง คณะสงฆ์ควรจะรักษามาตรฐานการบริหารงานวัดตามหลักธรรมาภิบาลด้านการปกครองเอาไว้ในระดับนี้และควรจะปรับปรุงส่วนที่ยังมีปัญหาอยู่ เช่น การใช้งบประมาณและทรัพยากรที่มีอยู่ให้คุ้มค่า การเปิดโอกาสให้พระภิกษุและสามเณรเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองทุกขั้นตอน และความรับผิดชอบต่อหน้าที่ เป็นต้นให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และควรจะปรับปรุงการใช้งบประมาณและทรัพยากรที่มีอยู่ให้คุ้มค่า โดยให้ลดการค่าใช้จ่ายในส่วนที่ไม่จำเป็น และไม่ใช้กิจของสงฆ์ เช่น การติดอินเทอร์เน็ตในวัด การก่อสร้างอาคารสถานที่ที่ไม่จำเป็นและไม่ได้ใช้ประโยชน์อะไร เป็นต้น ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3. ด้านศาสนศึกษาสงเคราะห์ คณะสงฆ์ควรจะรักษามาตรฐานการบริหารงานวัดตามหลักธรรมาภิบาลด้านศาสนศึกษาสงเคราะห์ เอาไว้ในระดับนี้และควรจะปรับปรุงส่วนที่ยังมีปัญหาอยู่ เช่น การเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม การใช้งบประมาณและทรัพยากรที่มีอยู่ในการจัดการศึกษาให้กับพระภิกษุและสามเณรให้คุ้มค่า การจัดการศึกษา และปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่ผู้เรียน เป็นต้น ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และควรจะปรับปรุงการเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร โดยชักชวนให้ประชาชนเข้ามาศึกษาและส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

4. ด้านสาธารณูปการ คณะสงฆ์ควรจะพัฒนาการบริหารงานวัดตามหลักธรรมาภิบาลด้านสาธารณูปการ โดยเฉพาะ เรื่องการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการการดูแลบำรุงรักษาสาธารณสมบัติของวัด การใช้งบประมาณและทรัพยากรที่มีอยู่ในการการดูแล บำรุง รักษาสาธารณสมบัติของวัดให้อย่างคุ้มค่ามาก และความเสมอภาคในการสนับสนุนการดูแลบำรุงรักษาสาธารณสมบัติของวัดในเขตอำเภอหนองแค และควรปรับปรุงการเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมและการใช้งบประมาณและทรัพยากรที่มีอยู่ในการการดูแล บำรุง รักษาสาธารณสมบัติของวัดได้อย่างคุ้มค่าโดยการเทศนาและประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเห็นคุณค่าของสาธารณสมบัติของวัด และให้มาช่วยดูแล บำรุง รักษาสาธารณสมบัติของวัดอย่างต่อเนื่อง

5. ด้านสาธารณสงเคราะห์ คณะสงฆ์ควรจะรักษามาตรฐานการบริหารงานวัดตามหลักธรรมาภิบาลด้านสาธารณสงเคราะห์ เอาไว้ในระดับนี้และควรจะปรับปรุงในส่วนที่ยังมีปัญหาอยู่ เช่น การชักชวนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยเหลือสังคม การใช้ศักยภาพและทรัพยากรที่มีอยู่ในการช่วยเหลือสังคมให้มีประสิทธิภาพและคุ้มค่า และการอนุญาตให้ใช้วัดเป็นสถานที่ในการสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้ป่วยโรคร้าย ผู้ยากไร้และผู้ประสบภัย เป็นต้น ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และควรจะปรับปรุงชักชวนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยเหลือสังคม โดยการทำให้เป็นตัวอย่างและเชิญชวนอยู่เสมอเพื่อเป็นการสร้างบุญสร้างกุศลร่วมกัน

6. บรรณานุกรม

พระอธิการผจญ อาจาโร. (2553). **ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล :**

ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอบ้านไผ่ จังหวัดลำพูน. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาสมทรง สิรินธโรและคณะ. (2525). **บทบาทของวัดและพระสงฆ์ไทยในอนาคต.** กรุงเทพมหานคร :

คณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา.

7. คำขอบคุณ

รายงานการวิจัยฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความอนุเคราะห์จากผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่าย ซึ่งเป็นทั้งแรงผลักดันให้กำลังใจ ช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาและแนะนำให้แก่วิจัยเป็นอย่างดี โอกาสนี้ผู้วิจัยขอขอบพระคุณคณาจารย์ เจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยทุกท่าน และขอขอบคุณสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่ได้ให้โอกาสตีพิมพ์ผลงานวิจัยในครั้งนี้